

гріхопадіння. Проте, насправді, цей к'єркегорівський страх перед Ніщо виявляється страхом перед власною безмежною свободою, власними безмежними можливостями. «Страх перед Ничто приводит к обмороку свободы, утративший свободу человек обессиливает и в своём бессилии принимает Ничто за непобедимый рок, за всемогущую Необходимость и тем больше убеждается в этом, чем пронизательнее его ум...» [11, 94]. Так відбувається перетворення Ніщо на Необхідність, але Ніщо також перетворюється й на Етичне «Для Бога и для Адама, пока он шел пред Богом, не было зла: все в мироздании было добро зело. Змей, обещавший человеку, что, вкусив с дерева познания, он сравнится с Богом, знающим разницу между добром и злом, дважды обманул его. Человек с Богом не сравнился, и у Бога нет вообще знания, и, в частности, знания добра и зла, в котором падший человек... полагает и поныне свое высшее качество» [11, 94–95].

Шестов відмовляє людині у можливості знайти біблійну свободу. «Нет, не можем. Все решилось за нас в падении первого человека, все решил за нас грех. Наша свобода – та свобода, которой наделил Творец человека, вызвав его к жизни, – в обмороке, в параличе. Страшное чудовище – Ничто – овладело нами. Мы знаем, мы всем существом чувствуем, что это Ничто, т. е. то, чего нет, и всё же не можем бороться с ним, точно это было бы не бессильное Ничто, а всесильное Нечто. Больше того, в силу какой-то бессмысленной и кошмарной диалектики, мы всё делаем, чтоб укрепить власть и могущество Ничто. Мы сами превратили его в Необходимость, в Этическое, в Вечность, в Бесконечность» [11, 189]. Проте він підказує вихід: «Спасение от греха не в познании неизбежности всего происходящего и не в добродетели, которая, сознавши неизбежность, «добровольно» ей покоряется, а в вере в Бога, для которого все возможно, который все сотворил по своей воле и пред лицом которого всякое несотворённое есть только жалкое и пустое Ничто» [11,

213]. Якщо послуговатися мовою К'єркегора, врятуватися може не рицар покори, а рицар віри.

Для сучасного етапу розвитку філософії є характерним визнання існування кризи у спорі про свободу людської волі. Багато питань, що відносяться до свободи волі, вирішуються тепер конкретними науками. Проблема детермінізму, пов'язана з проблемою свободи, зараз вирішується природними науками, у відриві від філософських розмислів. Цьому сприяє розмитість філософської мови, особливо у рамках онто-гносеологічного аналізу свободи. Криза гносеологізму обумовила прагнення вчених відмежуватися від «метафізики» свободи. Проте об'єктивні потреби наукового знання підвели багатьох представників різних наукових напрямків до висновків, що полягають у прагненні «отказаться от противопоставления детерминизма и индетерминизма, трактовать их как взаимодополнительные подходы или инструменты человеческого познания, показать ограниченность классического физического детерминизма, снять противопоставление необходимости и случайности. Такой подход позволил уйти от противопоставления необходимости и случайности как двух несовместимых онтологических абсолютов» [9, 145].

1. Бердяев Н. А. Метафизическая проблема свободы // Путь. – 1928. – № 9. 2. Бердяев Н. А. Миросозерцание Достоевского // Н. А. Бердяев. О русских классиках. – М., 1993. – С. 138. 3. Бердяев Н. А. О рабстве и свободе человека. Опыт персоналистической философии. – Изд. 2-е. – Париж, 1972. 4. Бердяев Н. А. Самопознание (опыт философской автобиографии). – М.: Международные отношения, 1990. 5. Бердяев Н. А. Философия свободы. Смысл творчества. – М., 1989. 6. Виндельбанд В. О свободе воли. – М., 1905. 7. Левицкий С. А. Сочинения в двух томах. («История философии в памятниках»). – М.: Канон, 1995–1996 г. 8. Письма Н. А. Бердяева к Э. Ф. Голлербаху // Минувшее. – Вып. 14. – М.: Феникс, Atheneum, 1993. 9. Сокулер З. А. Спор о детерминизме во французской философской литературе // Вопросы философии. – 1993. – № 2. 10. Шестов Л. Апофеоз беспочвенности. М.: АСТ, 2000. 11. Шестов Л. Киркегард и экзистенциальная философия. – М.: Прогресс – Гнозис, 1992. 12. Шестов Л. И. На весах Иова // Шестов Л. И. Сочинения в 2-х т. – Т. 2. – М., 1993. 13. Шестов Л. Соч. в 2-х т. – М., 1993. – Т. 1.

Юлія Стребкова

Вплив ідеології сексизму на деформацію образу здорової жінки в українському сьогоденні

Розглянуто соціально-філософський аспект ґендерно-детермінованих стратегій тілесності. Вирізняє етапи патріархального перетворення сутності статевих розбіжностей у їх суспільну значимість. Підкреслено необхідність подолання деформуючого впливу пропаганди патріархальних тілесних моделей, яка призводить до втрати репродуктивного, трудового та інтелектуального потенціалу нації.

The socio-philosophical aspect of corporeality in gender-determinant strategies is looked thorough. The phases of the patriarchal transformations of the nature of gender differences into theirs social significance are separated. The necessity of overcoming of the deforming influence of propaganda of the patriarchal corporal models, which leads to the loosing of reproductive, labor and intellectual potential of the nation is underlined.

Ідеологія – є одним з найбільш дискурсивних понять у філософській думці. Створити науку, яка б розкрила всезагальні та незмінні закони виникнення ідей та цінностей європейські філософи намагалися з початку XVIII ст. На початку XIX ст. термін «ідеологія» стає вживаним завдяки представникам французького сенсуалізму, на думку яких, ідеологія відображала зв'язок між фізичними принципами та мораллю людства.

Сучасні автори: Л. Альтюсер, А. Грамши, К. Мангейм, М. Беррінгтон, А. Ахієзер, В. Колотило, В. Сиров, Ю. Тамбіанц, Л. Горбунова відзначали проблематичність соціально-філософського пізнання детермінованості побутуючих переконань. Дж. Лорайн та М. Барратт схильні вва-

жати, що ідеологія являє собою структурований певним чином дискурс; Л. Альтюсер та Г. Маркузе зазначали, що ідеології загалом, є скоріше не ідеями, а практиками, які щодня застосовуються людьми, позбавленим рефлексії способом. Практикам тілесних маніпуляцій присвячені роботи ґендерологів та авторів феміністичного напрямку (К. Мілет, А. Дворкін, М. Кімел). У свою чергу, їхні дослідження є значною мірою описовими та спеціалізованими на ґендерній тематиці, що ускладнює застосування їхнього теоретичного здобутку для аналізу валеологічних проблем. Пропаганда здорового способу життя суспільством апріорно сприймається поза межами будь-якої ідеології, що, на нашу думку, не відповідає дійсності. Зокрема, саме на

прикладі тілесних практик ідеології патріархату можна відстежити, яким чином сексистська ідеологія формує шаблони або стереотипи суспільної думки стосовно здоров'я.

Аналіз патріархальних практик давнини та релігійних маніпуляцій з жіночою тілесністю досить широко представлений у роботах класиків фемінізму: С. Бем, А. Дворкін, К. Мілет, Г. Рубін, Б. Фрідан та ін. Для нашого сьогодення актуальним є зниження здоров'я українського населення, яке пов'язане із розладами харчування: анорексією та булімією. На початку XXI ст. смерть кількох відомих моделей (сестер Ейї та Луїзель Рамос, Анни Кароліни Рестон, співачки Карен Карпентер), спричинена дистрофією, широко обговорювалась у ЗМІ та спонукала престижні будинки моди вжити заходів щодо недопущення до показів на подіумах моделей, індекс мас тіла яких менший за певну величину. Для України анорексія як соціальний феномен є новим, маловивченим явищем. Гендерний аналіз проблеми поширення негативних явищ, пов'язаних із способом життя, сприятиме пошуку шляхів підвищення рівня здоров'я населення. Гіпотезою дослідження є припущення, що пропаганда здорового способу життя у патріархальному суспільстві містить елементи сексизму, що спричиняє деформації суспільної свідомості, які валеологічну категорію «здоров'я» обертають на форму перевертлену*.

Погоджуючись із думкою марксистів, що будь-яка ідеологія – це виправдання існуючого ладу та поглядів класу, який здобув панування, і який зацікавлений у збереженні існуючого стану речей, зауважимо, що за умов патріархату такою ідеологією є сексизм. Сексизм впливає на спосіб існування людини, залежно від її статі. Загальновідомо, що здоров'я людини найбільше залежить саме від способу життя, а отже, формування цінності здоров'я та свідомого підходу до вибору способу життя у процесі соціалізації має виступати наріжним каменем соціально-виховних процесів. Разом з тим гендерна соціалізація суттєво впливає на формування особистості і деформує світогляд на усіх його рівнях. Задля утримання у суспільстві патріархальною ідеологією своїх позицій масова свідомість, по-перше, має бути гендерно диференційованою, по-друге, – має спиратися не на науково обґрунтовані твердження, а на містично-ідеальні утворення. До таких утворень можна віднести поняття «справжня жінка», «жіночий (жєноподобний, рос.) чоловік», «здорова жінка», «повнота», «ідеальна вага».

Гендерна диференціація, що є базисом сексистської ідеології, передбачає розподіл світу на чоловічий та жіночий у поєднанні з протиставленням їх один одному. Таке протиставлення у комплексі з андроцентризмом та нормативністю чоловічого є ядром сексизму як ідеології патріархату. При цьому розбіжності всередині неоднорідної групи жінок або чоловіків (вікові, фізіологічні, інтелектуальні тощо) нівелюються, а незначні відмінності між групами абсолютизуються. Одна з таких абсолютизацій пов'язана з так званним комплексом «чоловіка-захисника». Цим ідеологічним конструктом передбачається наділення всіх чоловіків силою, фізичною спроможністю, агресивністю, міццю, а жінок, відповідно, – слабкістю, квалістю, беззахисністю, потребою опіки. Певна характеристика, будучи відзначеною як «чоловіча» або «жіноча», автоматично стає небажаною для осіб іншої статі. Гендерна диференціація характерна ще й тим, що чоловіча нормативність

передбачає розгляд жіночого як особливості, відхилення, що близьке до змісту патології. Первинними у підходах до здорового способу життя чоловіків є фізіологічні потреби їх самих та власне задоволення якістю життя. Науково обґрунтовані норми для чоловіків розраховуються у відповідності до діяльності людини та її потреб, а нормативи для жінок визначаються лише ідеологічними конструктами «жіночності» та «жіночих особливостей». З чого слідує, що первинним виступає ідеологічний конструкт, який відображає, по-перше, недосяжність сформованого ідеалу, по-друге, несамодостатність: бажання догодити чоловічим уявленням про жіночність.

Першою та головною засадою формування здорового способу життя вважається пріоритет цінності здоров'я у загальній системі цінностей людини. «Відсутність пріоритету цінності здоров'я в загальній системі цінностей призводить до певних нонсенсів» [7, 10]. Разом з тим, соціальне, духовне та психічне здоров'я наряду з фізичним здоров'ям є складниками здоров'я як стану повного благополуччя. У сучасному суспільстві спостерігається гостра конкуренція щодо діяльності, спрямованої на продукування знань. Запекла боротьба точиться довкола здорового харчування. Якщо наука керується раціональністю у підходах до кількості та якості спожитої їжі, то ідеологія зосереджує свої зусилля на механізмах та засобах поширення у суспільстві міфів і догм стосовно харчування. Подібно до того, як у релігії стихії набувають форми потойбічного, у ідеології міфологічні конструкти набувають ознак наукових даних, нормативів, нібито позбавлених ідеологічного компоненту. Поряд з морально-етичними приписами патріархатом створюються естетичні взірці, які покликані ілюструвати привабливість викривлених, деформованих та відверто понівечених моделей тілесності.

Патріархальний ідеал постає не лише вищим за закони матеріального світу, а й суперечить їм. Ідеал жіночності, візуалізуючись у недосяжних взірцях тілесності, з одного боку, – втрачає риси власне ідеальності, з іншого, – потребує від реальних жінок спотворювати своє тіло. Ідеальною, з погляду патріархату, може бути лише жінка, яка позбавлена «чоловічих» рис, а саме: сили, фізичної розвиненості, активності. Моделями, у повному та професійному розумінні цього слова, можуть виступати лише жінки, які є тендітними, кволими та дистрофічними. Апатія, м'язова дистрофія та ішемія компенсуються у модельному бізнесі дією наркотиків. Втілені у матеріальному об'єкті здорового жіночого тіла, ідеал краси та привабливості деформується задля збереження за жінкою слабкості. Ідеал є продуктом духовного виробництва, а також суб'єктивним образом об'єктивної реальності. Тілесний ідеал жіночності, хоча й не має абсолютного втілення, спонукає до активного перетворення людської природи. Казус полягає у тому, що у процесі творення тілесного ідеалу жіночності відбувається не ідеалізація певних характеристик матерії, а намагання змінити закони об'єктивної реальності, спираючись на ідею первинної фізичної слабкості жінки.

Патріархальні взірці жіночої тілесності нівечать не лише фізичне, а й психічне здоров'я людини. Ожиріння, яке було назване «хворобою XX століття», поряд із змінами у системі харчування було детерміноване рядом соціально-психологічних причин. Частина населення, усвідомивши недосяжність «Барбі-ідеалу», знехтувала і всім по-

* Для дослідження використано термінологію та теоретико-методологічний апарат гендерних досліджень.

зитивом у здоровому способі життя. Вживання наркотиків, алкоголізм, захоплення харчовими сурогатами «швидкої їжі» призвело до зниження рівня здоров'я населення. У сучасних засобах масової інформації на основі кволості, слабкості та беззахисності вводиться новий взірць сексуальності – інфантильність. Настирлива пропаганда у сучасному інформаційному просторі інфантильних взірців сексуальності з недорозвиненими статевими ознаками призводить до розладів сексуальності по віку об'єкту – педофільї, оскільки здорове, нормально фізіологічно розвинене тіло зрілої жінки виглядає не лише неестетичним, а й ненормальним. Пропагується, що доросла жінка, будучи «здоровою», зобов'язана мати тілесні параметри раннього підліткового віку. Фізіологічні нормативи, порівняно із взірцями патріархальної ідеології, сприймаються як зайва вага, з якою необхідно боротися. До того ж цій боротьбі надається валеологічне забарвлення. Людина фактично нівечить своє здоров'я задля того, щоб відповідати викривленим побутовим уявленням про здоров'я та красу.

У сьогоднішній побутує думка, що дистрофічність та недорозвиненість сучасних моделей зумовлена нетрадиційною орієнтацією сучасних модельєрів. Насправді ж це не відповідає дійсності, оскільки гомосексуальна орієнтація у чоловіків за естетичні взірці має атлетичну статуру, розвинені м'язи, гіпертрофовану сексуальність та гіпермаскуліність, що можна спостерігати, відвідуючи гей-сайти та ознайомившись з відповідною літературою. Також слід зазначити, що «геєвський» ідеал чоловіка як сексуального об'єкта є значно здоровішим, фізично розвинутішим та атлетично досконалішим, порівняно з образом, яким мають вдовольнятися жінки. Оскільки геї не бачать жінку серед своїх вподобань, то вигляд та сексуальність жінки унормовується чоловіками з традиційною сексуальною орієнтацією. У поєднанні з ототожненням чоловічого та загальнолюдського це означає, що жінка має за будь-яку ціну відрізнятись від чоловіка, навіть якщо це означає відрізнятись від здорової людини, звідси відомий вислів «краса потребує жертв». Об'єктивно сучасна жінка втрапляє у дилему: відповідати патріархальному естетичному взірцю або бути здоровою, але викривлення світогляду дозволяє молодій жінці, будучи дистрофічною, фізично недорозвинутою і кволою, уявляти, що саме це і є жіноче здоров'я, яке «природно» має відрізнятись від загальнолюдського. Лише з віком та за умови інтелектуального розвитку людина усвідомить, що описаний стан характеризує скоріше втрату здоров'я, аніж його наявність. Отже, зниження інтелектуального рівня, яке б не дало змогу усвідомити це, також, входить до переліку завдань патріархальної ідеології. Втрата здатності мислення схоплювати протиріччя та відшукувати альтернативи унеможлиблює вихід із ґендерно-детермінованих деформацій. «Нещасна свідомість» [4, 45], будучи не в змозі досягнути глибинні протиріччя, що лежать в основі існуючого стану речей (протиріччя здоров'я та жіночності), шукає виходу у ірраціональних міфічних формах: «сила жінки в її слабкості».

З метою забезпечення патріархального устрою, інтелектуальна неповноцінність населення має пронизувати всі рівні суспільної свідомості, забезпечуючи безконфліктну реалізацію механізмів маніпуляції. Обмеження у харчуванні сучасних жінок сприяють зниженню інтелектуального рівня. Відсутність дієвих форм виходу поза межі існуючої на сьогодні ґендерної системи патріархального типу значно ускладнює пошук шляхів виходу з «замкненого кола» хибної свідомості стосовно жіночого здоров'я. На

нашу думку, ґендерна інваріантність у підходах до здорового способу життя уможливила б вихід за межі «хибної свідомості» та побудову суспільства здорових індивідів.

Боротьба за «здоровий» ідеал жіночності у патріархальному суспільстві для багатьох жінок може закінчитись смертю, якщо не від нервової анорексії то від ґендерного насилля і фізичної неспроможності протистояти агресії та силі. Побутове насилля стосовно жінок в Україні, на сьогодні, становить значну соціальну загрозу, що відзначається у нормативно-правових актах. Проте дихотомія «захищеність-загроза» не вичерпується політичною та правовою сферами. Найважливішими складовими здорового способу життя визнаються спосіб харчування, фізична активність і режим праці та відпочинку. Пропагування засобами масової інформації патологічних взірців тілесності несе сьогодні реальну загрозу населенню України, зокрема у репродукції.

На думку апологетів патріархального суспільного устрою, жінки та чоловіки є природно протилежними за суттю групами індивідів, і якщо для чоловіків пропагується потреба у поліпшенні асортиментної структури харчування, його хімічного складу та калорійності, то дівчаткам, відповідно, – обмеження. Образ надзвичайно худой жінки набуває в масовій свідомості культового значення та вважається не лише нормальним, а й бажаним. Він асоціюється із молодістю та здоровим способом життя.

Автори популярних видань досить часто не лише зневажають науково обґрунтовані дослідження визнаних вчених, а й з легкістю радять керуватися у життєво важливих аспектах не науковими даними, а абсурдними побутовими міфами. Так, відома формула антрополога Брока для обчислення нормативної ваги називається «хибним методом» на підставі того, що отримана таким чином вага «далека від ідеальної» і є «занадто великою» [9, 998]. С. Бем дійшла висновку, що разом з деполаризацією ґендеру, фізична стать відіграватиме все меншу роль у людському соціальному житті [10, X]. На нашу думку, фізична перевага чоловіків, а отже, відносна слабкість жінок, на сьогодні, має значення для процесу виробництва ідей жіночої пасивності. Д. Хубер зазначає: «Менша мускульна сила жінок також ставала не таким важливим фактором» [8, 78]. Зазначимо, що, по-перше, механізація здебільшого витіснила важку фізичну роботу, по-друге, у сучасному суспільстві найбільш значимими вважаються високоінтелектуальні професії (юристи, політики, фахівці у сфері інформаційних технологій та інші), які не передбачають фізичної сили і розвинутої мускулатури та зазвичай обираються чоловіками, далекими від атлетичної статури. Отже, фізична перевага, окрім символічного навантаження, має, у першу чергу, значення для міжґендерних стосунків: яким би не був слабким чоловік, жінка по відношенню до нього має бути завжди значно слабшою. Нав'язування жінкам кволість та тендітність покликана штучно створювати різницю у фізичній силі та уможливити насилля щодо жінок. М. Кімел зазначає: «Освічені, удачливі й рафіновані чоловіки – адвокати, лікарі, політики, бізнесові керівники – б'ють своїх дружин з неменшою регулярністю й жорстокістю, як і докери» [2, 405]. Патріархат як ґендерно-асиметрична владна система віддає перевагу турботі про абстрактного (іноді міфічного) суб'єкта на шкоду реальним конкретним жінкам. Не можна не погодитись із думкою Б. Маркова, що навіть моральна настанова, виконана аморальним шляхом інквізиції, перетворюється у свою протилежність [3, 71]. Патріархальна ідеологія кон-

цепт здоров'я перетворює на механізм формування слабкості, кволості, безсилля та хворобливого стану жінок.

У представників традиційних поглядів щодо розподілу жіночих та чоловічих суспільних ролей у основі лежить теза: чоловіки та жінки є різні за природою групи, інтереси яких перебувають у конфлікті. У сучасному суспільстві поширюється думка, що «Чоловіки та жінки відмінні один від одного. ... Вони живуть у різних світах, для них пріоритетні різні цінності, діють вони згідно з різними правилами... Чоловіки та жінки обоєї раси, виховані у будь-якій культурі, постійно спростовують думки, поведінку, відносини та переконання своїх партнерів» [6, с. 7]. Виходячи із закону боротьби за існування, Л. Гумплович виводить основний соціальний закон – це «прагнення кожної соціальної групи підкорювати собі кожну іншу соціальну групу, ... всюди ми знаходимо антагонізм та взаємодію, меншою мірою двох соціальних груп: домінуючих та підкорених» [1, 75]. Патріархальна ідеологія обґрунтовує панування чоловіків природними відмінностями, зокрема, перевагою у силі та більшою м'язовою масою у чоловіків. М. Кімел вважає, що ґендерні відмінності конструюються [2, 75]. На нашу думку, ґендерні стереотипи є формою перевтіленою. Оскільки непродуктивно організовані, статево типізовані суспільні відносини покликані штучно стримувати суспільний прогрес, який неминуче призвів би їх до руйнування та знищення, патріархат здебільшого використовує підміну статевих розбіжностей ґендерними конструктами. Етапами патріархального перетворення сутності статевих розбіжностей у їхню суспільну значимість є:

- розрізнення на основі статі (різні норми для жінок та чоловіків);
- абсолютизація відмінностей (актуалізується розбіжність у стилі життя);
- конструювання ґендерних розбіжностей та характеристик (образ справжньої жінки не сумісний зі здоров'ям у загальнолюдському розумінні);
- міфологізація рольового статусу («природна» кволість, слабкість та тендітність жінок, які потребують опіки та захисту).

Підтвердженням того, що для людської сутності, на сьогодні, визначальною є не природна, а набута в процесі виховання стать [5, 165, 174, 176], є корекція статі у разі гермафродитизму: дитині-гермафродиту корегують ана-

томічні ознаки у відповідності до ґендеру, а не навпаки. Подібним чином здорова фізично розвинена жінка «кореґує» свій організм до патологічного стану, задля того щоб відповідати патріархальним уявленням.

Отже, можна стверджувати, що в українському сьогоденні виявляються ґендерні деформації у сприйнятті образу здорової жінки. Сексистська ідеологія не лише деформує масову свідомість, але й змінює біологічні відмінності, конструюючи нерівність чоловіків та жінок. У поєднанні з ототожненням чоловічого та загальнолюдського, жіноче постає як відмінне, а, отже, за примітивною логікою деформованого світобачення: чим більше жінка відрізняється від чоловіка, тим більше вона справжня, тим більш жіночна. У сучасному інформаційному просторі образ жінки несумісний із параметрами здорової фізично розвиненої людини. Відповідно норми харчування та фізичної активності розробляються для різних вікових, професійних та інших груп населення і окремо для жінок. У засобах масової інформації міцно закріплені ґендерні стереотипи, які є більш популярні для наслідування молоддю, ніж образи здорових людей. Неможливість досягти запропонованих тілесних взірців штовхає дівчат та молодих жінок в Україні на наругу над своїм організмом: неповноцінні дієти, шкідливі біологічно активні домішки, немотивовані пластичні операції, тощо. Відповідно зростає відсоток молоді з повним збайдужінням до свого здоров'я (ожиріння, гіподинамія, вживання алкоголю та наркотиків). Оскільки в результаті втрачається репродуктивний, трудовий та інтелектуальний потенціал нації, то, на нашу думку, проблему подолання деформуючого впливу пропаганди патріархальних тілесних моделей слід віднести до сфери ідеологічної безпеки України.

1. Гумплович Л. Социология и политика. – М., 1895. /2/. – 124 с.
2. Кімел Майкл. Гендероване суспільство. – К., 2003. – 490 с.
3. Марков Б. В. Философская антропология: очерки истории и теории – СПб., 1997. – 361 с.
4. Маркузе Г. Одномерный человек: Исследование идеологии развитого индустриального общества. – М., 2002. – 526 с.
5. Нарушения полового развития: (Монография). – М., 1989. – 272 с.
6. Пиз А., Пиз Б. Язык взаимоотношений. Мужчина и женщина. – М., 2000. – 238 с.
7. Формування здорового способу життя молоді. – К., 2005. – 116 с.
8. Хубер Дж. Теория гендерной стратификации // Антология гендерных исследований. Сб. пер. – Мн., 2000. – С. 75–98.
9. Шейнов В. П. Женщина плюс мужчина: познать и покорить. – Мн.; М., 2000. – 1008 с.
10. Bem S. *Lipsits*. An unconventional family. – New Haven; Lnd.: Yale UP, 1998. – XIII. – 210 p.

Марія Цуркан

Основні чинники розвитку та накопичення конфліктного потенціалу у сучасному українському суспільстві

Аналізуються теоретико-методологічні засади вивчення конфліктного потенціалу суспільства сучасної України.

The theoretic-methodological grounds of research of conflict potential in modern Ukrainian society are analyzed.

Історія людства не знає прикладів безконфліктного суспільства, відмінності складають ступінь критичності, форми проявів і факторів, які формують і живлять конфліктний потенціал. Українське суспільство, його спосіб виробництва, соціальне і політичне середовище знаходиться в стадії глибоких, системних і якісно нових для громадян перетворень, що безумовно впливає на стан і прояви конфліктного потенціалу. Дуже важливим є встановити та визначити причини виникнення конфліктного потенціалу, детермінанти, що провокують та підживлюють його.

У попередніх дослідженнях, наприклад В. Шишкова, який спирається на державний пріоритет, найбільшим системним чинником впливу на сучасні соціальні процеси вважається бідність. Більш відомими дослідженнями з цього питання є розроблені методологічні підходи Лайкерта та Терстоуна, за допомогою яких контролюються інтегральні показники, що стосуються вивчення якості життя [1, 31].

Цікавою є думка Мішеля Вевйорки щодо проявів насилля в культурному просторі. Саме через глобалізаційні процеси, що призводять до культурної гомогенізації світу,